№ 9. Dodatek do Przeglądu lékarskiego R. 1876.

BIURO REDAKCYI
Ulica Górnych Młynów, Nr. 122.

Przedpłata dla prenumerujących Przegląd lékarski wynosi:
rocznie 2 złr w. a.
półrocznie 1 złr. w. a.

DWUTYGODNIK HIGIJENICZNY

Organ Towarzystwa lékarskiego krakowskiego i Towarzystwa lékarzy galicyjskich we Lwowie.
Poświęcony Higijenie publicznéj i prywatnéj, oraz sprawom Organizacyi służby zdrowia i stosunkom Zawodu lékarskiego.
Wydawany pod redakcyją
Doc. Dr. Grabowskiego i Prof. Dr. Janikowskiego
W KRAKOWIE.

Wychodzi w Krakowie dwa razy na miesiąc, w objętości ½ arkusza.

Przedpłata na sam Dwutygodnik higijeniczny wynosi:
w Krak. rocznie 2 zła. 20 c
„ półrocz. 1 zła. 10 „
z przesył. rocznie 2 zła. 50 „
„ półrocz. 1 zła. 25 „

Sprawozdanie
Wydziału budżetowego Rady Państwa w Wiédniu o wniosku rządowym zmieniającym i uzupełniającym niektóre postanowienia ustawy z 30. kwietnia 1870 r. o organizacyi publicznéj służby zdrowia *).

Na zasadzie ustawy z d. 30. kwietnia 1870 o organizacyi publicznéj służby zdrowia, uwzględniając § 5 téj ustawy zastrzegający ustawodawstwu krajowemu organizacyję służby zdrowia w gminach, celem bezpośredniego pilnowania interesów państewnych w publicznéj służbie zdrowia przez władze polityczne powiatowe, ustanowiono w myśl powyższéj ustawy dość odpowiednią potrzebie liczbę lékarzy i weterynarzy powiatowych i przeznaczono po większéj części jednego lékarza powiatowego na kilka starostw. Tylko w Galicyi, gdzie zdawała się zachodzić potrzeba konieczna stosunkowo większéj liczby lékarzy powiatowych, utrzymało się dotychczas urządzenie tymczasowe, tak iż każde z 74 starostw posiada rządowego urzędnika zdrowotnego (z pensyją 600 złr.), oraz iż starostwom na granicy Rosyi położonym, z powodu ciągłéj obawy o zarazę na bydło, dodano w ogóle 7miu weterynarzy rządowych.

Prócz tego potrzeby bardzo nagłe i uzasadnione skłoniły następnie Rząd do tego, iż zmniejszył w pojedyńczych krajach pojedyńcze okręgi zdrowotne, a zatém że pomnożył liczbę lékarzy powiatowych; jakotéż, że ustanowił weterynarzy rządowych w tych miejscach, gdzie głównie odbywa się handel bydłem.

Liczymy zatém:

	starostw.	lék. pow.	weter. pow.
w Czechach mających	89	27	—
w Morawie mającéj	30	9	1
na Szląsku mającym	7	3	—
w Galicyi mającéj	74	74	7
na Bukowinie mającéj	8	6	4
w Dolnéj Austryi mającéj	18	16	—
w Górnéj Austryi mającéj	12	7	—
w Salzburgu mającym	4	4	—
w Tyrolu i Vorarlbergu m.	24	16	—
w Styryi mającéj	19	13	3
w Karyntyi mającéj	7	7	—
w Krainie mającéj	11	7	1
na Wybrzeżu mającym	10	7	1
w Dalmacyi mającéj	12	12	—

Razem w 325 st. 208 lék. pow. 17 w.

Obok tego istnieją jeszcze weterynarze powiatowi utrzymywani przez pojedyńcze kraje np. na Szlązku 7, w Styryi 10 utrzymywanych przez kraj, a 5 przez reprezentacyje powiatowe, w Dolnéj Austryi 18, w Tyrolu, Salzburgu itd.

Roczny wydatek Państwa na osobiste pensyje urzędników zdrowotnych po powiatach wynosi 262.700 złr., z czego na teraz na Galicyję przypada 55.330 złr.; w razie jednakże gdyby tamże zastosowano te postanowienia o wynagradzaniu urzędników zdrowia, które obowięzują w innych krajach, potrzebaby rocznie o 12.570 złr. więcéj.

Ta liczba rządowych urzędników zdrowotnych byłaby całkiem wystarczającą, gdyby ustawodawstwo krajowe, w wykonaniu §. 5 ustawy z 30. kwietnia 1870, było się postarało o organizacyję służby zdrowia i gdyby gminne urzędy zdrowia załatwiały w całości te sprawy, jakie im przekazała ustawa z 30. kwietnia 1870 r.; jak również gdyby w tych urzędach osoby stanu lékarskiego znajdowały się stale w tak dostatecznéj liczbie, aby z ich pomocą starostwa mogły i w szczególnych nadzwyczajnych przypadkach szybko w I. instancyi załatwiać sprawy zdrowia publicznego.

W żadnym jednak kraju dotychczas nie uczyniono zadość zamiarom téj ustawy pod względem publicznéj służby zdrowia.

Żaden z sejmów krajowych nie wystąpił sam z myślą uporządkowania téj części służby zdrowia; a nawet wniosek rządowy podany sejmom w r. 1873, a mieszczący w sobie projekt takiéj ustawy, został przez większą część sejmów odrzucony, albo odroczono obrady nad nim; tam zaś, jak w Dalmacyi i Istryi, gdzie uchwalono ustawę krajową, brak jest środków do jéj przeprowadzenia.

Z drugiéj strony mnożą się skargi na niedostateczność służby zdrowia, w miarę jak szérzy się pojęcie o jéj ważności; niższe urzędy wielokrotnie dowodzą, że dzisiejsze okręgi zdrowotne są za wielkie, aby w nich jeden lékarz powiatowy mógł z pożądanym pośpiechem zadość uczynić wymogom władz politycznych. Większa część krajów upomina się u Rządu, aby pomnożył liczbę lékarzy powiatowych, któreto żądania, pominąwszy już potrzebę publicznéj służby zdrowia, łatwo jest tém wy-

*) W Nrze 1. naszego pisma podaliśmy: Wniosek rządowy zmieniający i uzupełniający niektóre postanowienia ustawy z d. 30. kwietnia 1870 r. o organizacyi publicznéj służby zdrowia, — oraz kilka nad nim uwag. Obecnie podajemy sprawozdanie o tym wniosku uchwalone przez Wydział budżetowy Rady Państwa, który małe tylko zmiany w tym wniosku poczynić proponuje; — albowiem sprawozdanie to zawiéra powody, jakie skłaniają do zmiany ustawy z d. 30. kwietnia 1870 r., oraz wiele szczegółów rzucających światło na urządzenie publicznéj służby zdrowia w Austryi.

tłómaczyć, że pożądaną jest rzeczą mieć lékarzy w pobliżu; krajowe zaś reprezentacyje i Wydziały Izby poselskiéj kilkakrotnie już dowodziły, że koniecznie trzeba ustanowić większą liczbę weterynarzy powiatowych.

Gdyby w ustanowieniu lékarzy powiatowych chciano uwzględnić żądania Władz niższych lub pojedyńczych reprezentacyj krajowych, albo większą wygodę i większą pewność prędkiéj służby we wszystkich — nawet rzadkich — przypadkach: to należałoby w każdém starostwie ustanowić przynajmniéj jednego lékarza powiatowego.

Ale ani obszar pojedyńczych starostw nie jest takim, aby w wielu razach nie można było połączyć dwóch starostw, a nawet i więcéj, nie narażając publicznéj służby zdrowia, w jeden okrąg zdrowotny; ani téż nie brak w wielu powiatach lékarzy prywatnych tak uzdolnionych, aby starostwa w nagłych razach nie mogły się uciéc do ich pomocy i takowéj spożytkować; a nawet w takim razie gdyby każde starostwo miało lékarza powiatowego, takowi nie mogliby spełniać tych obowiązków służby zdrowia, które ustawa przekazała gminnym organom zdrowotnym, a które dla braku lékarzy gminnych dotychczas są osieroconemi. Wszystkie więc te okoliczności oraz wielkie koszta wskazują, że liczbę rządowych lék. pow. należy ograniczyć stosownie do umiarkowanéj potrzeby.

Naznaczone ustawą z dnia 30. kwietnia 1870 r. pensyje lékarzy (800 złr. pensyi z 4 dodatkami pięcioletniemi po 100 złr.) i weterynarzy powiatowych (400 do 600 złr. pensyi) podwyższono, zgodnie z ustawą wydaną d. 15. kwietnia 1873 o pensyjach urzędników w czynnéj służbie Państwa zostających, do 1000, 1200 i 1300 złr. pensyi z dodatkami służbowemi od 200 do 300 złr. dla lékarzy powiatowych zaliczonych do IX. klasy służbowéj, a do 900, 950, 1000 złr. z dodatkami służbowemi 160 do 200 złr. dla weterynarzy powiatowych zaliczonych do X klasy służbowéj; chcąc zatém przeprowadzić tę zasadę, że w każdém starostwie ma być jeden lékarz powiatowy stosownie do istniejących postanowień o pensyjach, należałoby powiększyć wydatki Państwa rocznie o więcéj niż 180.000 złr.

Nadto z uwagi, że przytoczone pensyje weterynarzów rządowych powiatowych X. klasy służbowéj, przy tych samych niemal obowiązkach, są tak nie stosunkowo wyższemi od nizkich płac weterynarzy utrzymywanych z funduszów krajowych (300 do 400 złr. na Szląsku, 500 złr. w Styryi, 600—800 złr. w Dolnéj Austryi): wydawało się, że nietylko słusznie ociągano się dotychczas z ustanowieniem tych urzędników; ale że i na przyszłość, pomnażając liczbę weterynarzów powiatowych, należy koniecznie uwzględnić, ażeby przez ich uposażenie skarb Państwa nie był bezpotrzebnie obciążonym.

Otóż z uwagi na wyżéj wskazane stosunki publicznéj służby zdrowia Rząd zamierza w pojedyńczych krajach, wobec rzeczywistéj potrzeby, pomnożyć liczbę rządowych lékarzy powiatowych i daléj ustanawiać rządowych weterynarzów powiatowych, a mianowicie w tych miejscach, gdzie tego koniecznie wymagają cele publicznéj służby zdrowia i względy na powstrzymywanie i pokonywanie chorób stadnych; a nakoniec w Galicyi Rząd zamierza przystąpić do stałéj organizacyi służby zdrowia, starając się jednak o to, aby ile możności ograniczyć nadmiar wydatków wynikający z przeprowadzenia tych zarządzeń.

W tym celu w przyszłych mianowaniach lékarzy powiatowych ma przewodniczyć ta zasada, że część tylko tychże zaliczoną będzie do IX. klasy służbowéj,

a druga znaczniejsza część do X. klasy służbowéj; daléj przez ustanowienie praktykantów, pobiérających zasiłek, rząd zamierza nietylko zapewnić sobie na przyszłość odpowiednich urzędników sanitarnych, lecz i w téj chwili pomnożyć te siły, któremi w celach publicznéj służby zdrowia będzie można rozporządzać; nakoniec przyjąć za zasadę, że odtąd wszyscy nowo mianowani weterynarze powiatowi zaliczeni będą do XI. klasy służbowéj.

Przeprowadzenie tych środków ma umożebnić ustawa wniesiona przez Rząd do konstytucyjnego traktowania.

Wydział uznaje, że trzeba po części powiększyć liczbę rządowych lékarzy powiatowych w niektórych większych okręgach administracyjnych, mianowicie w okolicach górskich, gdzie środki przewozowe są skąpe, jak również i w tych krajach, gdzie brak jest lékarzy prywatnych, którymi w nagłych przypadkach mogłyby się posługiwać urzędy administracyjne I. instancyi w celach publicznéj służby zdrowia. Wydział uważa nadto za rzecz niezbędną, aby ustanawiać weterynarzy powiatowych mianowicie w krajach, które podług doświadczenia częściéj są nawiédzane chorobami stadnemi (*Viehseuchen*). Jednakże Wydział mniema, że, ustanawiając w każdym powiecie administracyjnym po jednym stałym lékarzu powiatowym, nawet w dzisiejszych nie uporządkowanych stosunkach gminnéj służby zdrowia bez potrzeby obciążonoby skarb Państwa. Nakoniec Wydział uznaje za stosowne te środki, które Rząd proponuje, ażeby zmniejszyć nadmiar wydatków Państwa wynikający z pomnożenia służby zdrowia, i dla tego Wydział uważa za swój obowiązek zalecić Wysokiéj Izbie, ażeby w ogóle przyjęła wniesioną ustawę.

Przytém jednak opiéra się na tém założeniu, że o zamierzoném pomnożeniu służby zdrowia rozstrzygać będzie w każdym pojedyńczym przypadku tylko wykazana potrzeba: a mianowicie że co do pomnożenia lékarzy powiatowych tylko sprawy publicznéj służby zdrowia wyłącznie będą uwzględniane; a o potrzebie obsadzenia miejsc weterynarzy powiatowych nie będzie rozstrzygała piecza o léczenie chorych zwiérząt w zwykłych przypadkach choroby należąca do ustawodawstwa krajowego, lecz tylko wzgląd na powstrzymywanie i pokonywanie chorób stadnych; i że Rząd bezustannie miéc będzie na to zwróconą uwagę, aby gminna służba zdrowia jak najprędzéj weszła w życie.

Co się tyczy pojedyńczych postanowień ustawy, to Wydział uważa za rzecz odpowiednią proponować niektóre zmiany w szczegółach podrzędnych.

Co do tytułu przyszłych lékarzy powiatowych, dla których wniosek obrał nazwę „starszy lékarz powiatowy“ i „lékarz powiatowy“, to nazwa ta zdaje się być nie odpowiednią: bo w stanowisku i czynnościach tychże nie będzie zachodziła żadna różnica, a gdy ustawa wejdzie w życie wszyscy wówczas urzędujący lékarze powiatowi, jako zaliczeni do IX klasy służbowéj, będą „starszymi lékarzami powiatowymi“ (bez „lékarzy powiatowych“); dla tego Wydział proponuje, aby, uwzględniając różne klasy służbowe i połączone z niemi pensyje, przyjąć nazwę „lékarzy powiatowych I i II klasy“.

Prócz tego Wydział uważa nazwę „praktykantów“ dla tych osób, które ustawa nią oznacza, za nie odpowiednią: bo nazwa ta mogłaby przynosić ujmę stanowisku towarzyskiemu promowanych doktorów medycyny, trudniących się zarazem prywatną praktyką lékarską; jakotéż zdaje się, iż trudno nazwę tę pogodzić z powagą potrzebną do istotnego wykonywania publicznéj

służby zdrowia, a względnie do samodzielnéj czynności w zakresie téj służby, zwłaszcza po wsiach. Dla tego też Wydział proponuje tytuł: „asystentów“ w stosunkach lékarskich używany i w tych kołach zwykły, a mianowicie „asystentów sanitarnych“ (pomocników zdrowotnych).

Wiédeń 21. lutego 1876 r.

Dr. K. Giskra, sprawozdawca

Dr. Herbst, przewodniczący.

Projekt dozoru policyjno-lékarskiego nad nierządem (prostytucyją) w Galicyi i W. Ks. krakowskiém.

Wypracowany na wniosek c. k. Rady zdrowia krajowéj przez Dra Zygmunta Riegera, członka téjże Rady.

(Dokończenie).

E) Instrukcyja dla lékarza policyjnego.

§. 49. Upoważnionym do badania nierządnic jest tylko lékarz policyjny, lub jego czasowy zastępca, a względnie lékarz miejski.

§. 50. Oględziny odbywają się wyłącznie w biurze lékarza na ten cel urządzoném, nigdy zaś w mieszkaniach nierządnic.

§. 51. Każda nierządnica przystępuje do oględzin co trzy dni, t. j. 2 razy w tygodniu, tak, iż wszystkie rejestrowane podzielą się na 3 gromady, z których każda w dwóch dniach każdego tygodnia do rewizyi przypada.

§. 52. W razie przypadającego na ten dzień czyszczenia miesięcznego lékarz oznaczy najbliższy termin oględzin; bacząc jednak, aby ta okoliczność nie była pozorną, służącą do uchylenia się od oględzin.

§. 53. Przy podziale rejestrowanych baczyć wypada, aby nierządnice żydówki w sobotę nie były do rewizyi powoływane.

Niedziele wolne są od oględzin nierządnic.

Godziny oględzin ustanawia się między godz. 9 a 12 w południe.

§. 54. Oględziny kobiét, o których doniesiono policyi, iż mają być chore, a które nie są w księgach wpisane, odbywać się mają w jednéj z godzin po południowych.

§. 55. Przy układaniu wykazów dziennych baczyć wypada, aby nierządnice z gminu nie stykały się z zamożniejszemi, na lepszéj stopie żyjącemi.

§. 56. Oględziny odbywają się na stole lub krzęśle odpowiednio urządzonym i zawsze z pomocą wziernika.

§. 57. Sprawdzony stan zdrowia wpisuje lékarz w odpowiednią rubrykę książeczki zdrowia i wykazu dziennego.

§. 58. Jeżeli lékarz dostrzeże jakąkolwiek formę choroby zaraźliwéj płciowéj, lub innéj skórnéj przy spółkowaniu udzielić się mogącéj: wtedy wpisuje nierządnicę do wykazu dziennego, jak również do przekazu szpitalnego, w książeczce zdrowia zaś umieszcza w odpowiedniéj rubryce tylko pewien znak obmyślony. Książeczkę zdrowia odbiéra i przesyła ją do biura, a chorą kobiétę razem z przekazem szpitalnym odsyła pod dozorem inspektora bezpośrednio do szpitalu; dozwala się jednak kobiétom takim wstąpić do swego mieszkania w celu poczynienia potrzebnych zarządzeń.

Odebrane od chorych książeczki zdrowia zabiéra obecny urzędnik biura razem z wykazem dziennym i takowe w biurze według liczby i porządku liczbowego aż do wyléczenia choréj będą złożone.

§. 59. Przy oględzinach w biurze lékarza obecnym może być tylko sam lékarz i kobiéta posługująca, którą z pomiędzy aresztowanych lub służących w gmachu biura znajdujących się do tego powołać można, winna jednak być w poważniejszym wieku.

§. 60. Oględziny odbywają się bezpłatnie.

§. 61. Lékarzowi policyjnemu nie wolno żadnéj rejestrowanéj nierządnicy léczyć w jakiéjkolwiek słabości.

§. 62. Lékarz obowiązanym będzie, na żądanie biura udawać się do mieszkań nierządnic w celu sprawdzania ich stanu zdrowia, lub w innych celach policyjno-lékarskich.

§. 63. Winien z nierządnicami obchodzić się łagodnie, lecz stanowczo, i pouczać takowe co do pewnych objawów poczynającéj się choroby wenerycznéj, jak również o zachować się mających środkach ochronnych.

DODATEK.

Wzory czyli formularze.

Wzór 1 (księgi Iszéj)

ma zawiérać następujące rubryki w przedziałkach pionowych:

1. Liczba porządkowa.
2. Liczba książki zdrowia.
3. Liczba fotografii.
4. Rodowód i rysopis. (W téj przedziałce mają być następujące rubryki poziomo idące: *a)* Imię i nazwisko (przezwisko). *b)* Rodem z . . . . . . *c)* Kraj. *d)* Powiat. *e)* Przynależność (gmina). *f)* Mieszkanie. *g)* Wiek. *h)* Panna, mężatka, czy wdowa. *i)* Stopień wykształcenia. *k)* Sposób dotychczasowego zarobkowania. *l)* Z jakiego powodu oddaje się nierządowi. *m)* Wzrost. *n)* Włosy. *o)* Oczy. *p)* Znaki szczególne). Dni oględzin i godzina.
5. Wpisana
   a) dobrowolnie
   b) przymusowo
   c) z księgi IIgiéj.
6. Stan zdrowia.
7. Wykréślona: kiedy i dla czego.
8. Oddana do sądu i dla czego.
9. Uwagi.

Wzór 2. (księgi IIiéj) t. j. podejrzanych

ma zawiérać następujące rubryki w przedziałkach pionowych.

1. Liczba porządkowa.
2. Nazwisko lub przezwisko, i rysopis, o ile są wiadome.
3. Zatrudnienie.
4. Mieszkanie.
5. Data wpisania.
6. Powody wpisania.
7. Zasięgnięte wiadomości.
8. Wykréślona.
   a) dla czego?
   b) przepisana do księgi I.
9. Uwagi.

Wzór 3.

Wykaz dzienny .... do oględzin lékarskich.

.... dnia .... 18 .. r.

Liczba porządkowa.	Liczba książki.	Imię i Nazwisko.	Stan zdrowia.	Zarządzenie.
1	15	N. N.	zdrowa	Żadne
2	27	N. N.	tryper	Odstaw. do szpit.
3	105	N. N.	wrzód kiłowy	dto
4	90	N. N.	stan zdr. podej.	dto

Podpis urzędnika biura (przed oględzinami).

Podpis Lékarza (po oględzinach).

Wzór 4.

Książeczka zdrowia.

Ma być w formacie małéj 16-ki, oprawna w płótno; zawiérać będzie:

a) na odwrotnéj stronie okładki: przyklejoną fotografiję.

b) na stronie 1:

Rysopis.

Imię i nazwisko.
Rodem z ......
Kraj.
Powiat.
Przynależność (gmina)
Wiek.
Wzrost.
Włosy.
Oczy.

c) na stronie 2:

Liczba księgi.
Dnie oględzin.
Godzina oględzin.
Mieszkanie.

d) na stronie 3:

Przypomnienie.

1. Właścicielka niniejszéj książeczki obowiązaną jest dwa razy w tydzień, w dniach i godzinach naznaczonych, stawić się w biurze policyjném w celu oględzin.

2. Na żądanie urzędnika policyi, albo mężczyzn odwiédzających ją, powinna okazywać książeczkę bez oporu.

3. Obowiązaną jest stosować się do przepisów objętych Regulaminem, który jéj został doręczony.

4. Nie wolno jéj od mężczyzn odwiédzających ją wyłudzać podstępem lub przemocą pieniędzy, lub innych przedmiotów cennych.

5. Powinna zachować w tajemnicy nazwiska osób odwiédzających ją.

6. W razie przekroczenia podlega karze aresztu od 24 godzin do tygodnia, lub wydaleniu do miejsca przynależności.

e) na stronach 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 i 13:

Rok 18 .. dzień oględzin.	Stan zdrowia.	Podpis Lékarza.

Wzór 5.

Dyrekcyja Policyi. Biuro prostytucyi

odstawia poszczególnione kobiéty do szpitala...

Liczba porządkowa.	Liczba księgi.	Imię i nazwisko.	Znaleziona choroba.

(i t. d.)

......, dnia .... 18 .. r.

Lékarz

Urzędnik biura

Wzór 6.

L. księgi ....

Protokół.

Niżéj podpisana poświadczam, iż Przepisy zachowania się przeczytałam (albo: zostały mi odczytane), książeczkę zdrowia i Regulamin otrzymałam i że pod rygorem kary policyjnéj obowięzuje się zachowywać powyższe przepisy.

..... dnia ... 18 .. r., w Biurze Dyrekcyi policyi.

Podpis:

Wzór 7.

Miasto .....

Statystyka prostytucyi. — Wykaz za rok 18 ...

zawiérać ma następujące rubryki główne i podrzędne:

1. Z końcem r. 18 .. pozostało w księdze I: *a)* panien, *b)* mężatek, *c)* wdów; *d)* razem.

2. Z końcem r. 18 .. pozostało w księdze II (podejrzanych): *a)* panien, *b)* mężatek, *c)* wdów; *d)* razem.

3. Przybyło do księgi I: *a)* panien, *b)* mężatek, *c)* wdów; *d)* razem; *e)* dobrowolnie wpisanych; *f)* przymusowo wpisanych; *g)* przeniesionych w księgi podejrzanych.

4. Przybyło do księgi podejrzanych: *a)* panien, *b)* mężatek, *c)* wdów; *d)* razem.

5. Wykréślono z księgi I z powodu: *a)* zamęźcia, *b)* poprawy obyczajów, *c)* reklamacyi, *d)* śmierci z choroby ..., *e)* uwięzienia, *f)* choroby nieuleczalnéj.

6. Pozostało z końcem roku: *a)* panien, *b)* mężatek, *c)* wdów; *d)* razem.

7. Pomiędzy zapisanemi znajduje się, co do wieku: *a)* poniżéj lat 20; *b)* od 21 do 25; *c)* od 26—30; *d)* od 31—35; *e)* od 36—40; *f)* od 41—45; *g)* powyżéj lat 45.

8. Pod względem wyznania: *a*) chrześcijanek, *b*) starozakonnych.

9. Co do zarobkowania: *a*) bez pewnego zarobku, *b*) szwaczek, hafciarek itp., *c*) różnych rzemiosł, *d*) służących, *e*) utrzymanek.

10. Co do stopnia wykształcenia: *a*) piśmiennych, *b*) niepiśmiennych.

11. Pod względem przynależności: *a*) miejscowych, *b*) zamiejscowych; *c*) z innych krajów koronnych, *d*) z zagranicy.

12. Do oględzin stanęło: *a*) dobrowolnie, *b*) przystawionych.

13. Oddano do szpitala zarażonych: *a*) z rejestrowanych, *b*) nie rejestrowanych.

14. Odstawiono: *a*) do domu poprawy, *b*) do sądu śledczego.

15. Ilość zmian mieszkań.

Z SEJMU.

Posiedzenie XXIV. (22/4) Przedmiotem obrad był budżet. Uchwalono na oddział sanitarny przy Wydziale kraj. 2.300 złr. Na koszta leczenia ubogich 300.000 złr. razem z rezolucyją, aby Wydział kraj. taksy szpitalne, gdzie potrzeba, uregulował. Na koszta szczepienia uchwalono 26.300 złr., a na inne wydatki sanitarne 38.500 złr. Przytém uchwalono wezwać Wydział kraj.: 1) aby sprawy uregulowania szczepienia ospy i służby sanitarnéj z oka nie spuszczał, ale postarał się o możliwe zmniejszenie odnośnych wydatków i najściślejszą tychże kontrolę; 2) aby rachunki wydatków z powodu księgosuszu osobno prowadził i wykazywał; 3) aby, zbadawszy całą sprawę wydatków na cele sanitarne, przedłożył Sejmowi na przyszłej sesyi dokładne sprawozdanie razem z wnioskami.

Na szpitale Sióstr miłosierdzia w Czerwonogrodzie, Bursztynie, Rozdole, Nowosiółkach uchwalono 1.598 złr..

Na szpital dziecięcy we Lwowie 1.500 złr.

Na amortyzacyję pożyczki zaciągniętéj na budowę domu obłąkanych w Kulparkowie 5.280 złr.

Na pokrycie niedoboru szkoły weterynaryi 1.010.

Posiedzenie XXV. (24/4) Uchwalono budżety szpitalne, a mianowicie:

Szpitala Lwowskiego: *a*) Oddział chorych 21.246 złr.; *b*) Oddział położnic 13.520 złr. Zakładu obłąkanych w Kulparkowie 110.980 złr. Fundusze podrzutków we Lwowie 17.746 złr.

Szpitala św. Łazarza w Krakowie *a*) Od. chorych 54.802 złr.; *b*) Od. położnic i podrzutków 27.423 złr.

Szpitala św. Ducha w Krakowie *a*) Od. syfilityczny 4.411 złr.; *b*) Oddział obłąkanych 5.446 złr.

Ogółem wydatki na zakłady krajowe wynoszą 206.252 złr.

Przytem uchwalono: aby Wydział kraj. nie tworzył nadal filij zakładu obłąkanych, nie zasięgnąwszy piérwéj zdanie Sejmu; 2) aby na najbliższéj sesyi Wydział kraj. przedłożył Sejmowi wnioski co do utrzymania lub zwinięcia filij utworzonych w Żółkwi i Przemyślu.

Na koszta prowadzenia dalszéj budowy zakładu w Kulparkowie uchwalono 7.500 złr., a na dokończenie rekonstrukcyi wychodków w szpitalu lwowskim 5.600 złr.

Uchwalono pożyczki na budowę szpitali gminom Stryja i Sanoka, a odmówiono takowéj gminie miasta Jasła.

Posiedzenie. XXVI. (25/4) Uchwalono rezolucyję do Wys. Rządu o założenie szkoły weterynaryi.

Przyjęto do wiadomości zdanie sprawy komisyi administracyjnéj o sprawozdaniu Wydziału kraj. dotyczącém budowy szpitala św. Łazarza w Krakowie.

Hausner imieniem komisyi budżetowéj zdawał sprawę o wniosku Wydziału kraj. pod względem potrzeb zakładu kulparkowskiego. Wydział krajowy żądał 32.156 złr. 84 c., Sejm zaś uchwalił tylko kredyt dodatkowy na r. 1876 w kwocie 11.305 złr.

Haller zdawał sprawę imieniem komisyi budżetowéj o wnioskach Wydziału kraj. tyczących się budowy pralni, łaźni, kuchni itd. w szpitalu powszechnym we Lwowie. Wydział kraj. przedłożył plany, według których mają te budowle kosztować 120.000 złr. Sejm zgodnie z wnioskiem komisyi odroczył budowę i polecił Wydziałowi kraj., aby projekt budowy pralni, łazienek i łaźni parowéj na najbliższéj sesyi sejmowéj przedłożył, nie spuszczając z oka największéj oszczędności.

Posiedzenie XXVII (26/4) Haller przedłożył sprawozdanie komisyi budżetowéj o kollaudacyi i funduszach Zakładu kulparkowskiego.

Wydział kraj. żądał uchwalenia sumy 152.170 złr. 53½ c. częścią na pokrycie przewyżki wydatków nad preliminowane na te roboty, których wykonanie Sejm już uchwalił; a częścią na pokrycie wydatków dalszych robót, jak budowy domu administracyjnego itd. Komisyja, nie uznawszy potrzeby budowy domu administracyjnego, oświetlenia gazem itd. i w ogóle nie zgadzając się na większą część wydatków; zaprowadziwszy daléj rożne oszczędności, wnosi: aby Sejm udzielił tylko kredyt 31.973 złr. 30 c., który — to wniosek Sejm rzeczywiście uchwalił.

W końcu przyszło pod obrady sprawozdanie osobnéj komisyi (wyznaczonéj na posiedzeniu II), która roztrząsała zdanie sprawy z czynności Wydziału kraj. Dyskusyja toczyła się prawie ciągle nad częścią obejmującą sprawy szpitalne (sprawozdawcą téj części był p. Hoszard), podniesiono w niéj wiele zarzutów pod względem gospodarstwa Wydziału kraj. na polu spraw szpitalnych; jednak brak miejsca nie dozwala nam streszczać tak tych zarzutów, jak również i odnośnych rozpraw.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

= **Kraków** d. 13. maja. W dniu 27 kwietnia odbyło się posiedzenie Sekcyi higijenicznéj Tow. lékarskiego krak., na którém Prof. Dr. Janikowski mówił o różnych środkach przeciw pijaństwu, jakie znajdują zastosowanie w różnych krajach.

Następnie Dr. Buszek przedstawił mapę kanalizacyi miasta Krakowa i podał do wiadomości niektóre szczegóły dotyczące wadliwego urządzenia istniejącéj kanalizacyi miasta naszego.

* **Warszawa.** Sprawa kanalizacyi podobno teraz bliższą jest tu urzeczywistnienia, niż kiedykolwiek. Z polecenia Prezydenta rozpocznie się niebawem świdrowanie badawcze gruntu miejskiego w odstępach 30-sążniowych do głębokości 30 stóp w przebiegu linii zamierzonéj spustów, poczém niebawem plan saméj kanalizacyi będzie ostatecznie wzięty pod rozwagę i przerobiony odpowiednio do wymagań miejscowych i do natury spodnich warstw gruntu. *(G. P.)*

* Towarzystwo lékarskie tutejsze postanowiło urządzić w swym domu (przy ul. Niecałéj) wychodek wzorowy.

Wiédeń. Na jednem z ostatnich posiedzeń Sejmu dolno-austryjackiego wniósł Wydział krajowy w kwestyi pieca chemicznego *(Verbrennofen)* co następuje: 1) Polecić Wydziałowi krajowemu, aby łożyska *(placentae)* z dolno-austryjackiego krajowego zakładu położniczego w Wiédniu niszczyć przez spalenie. 2) W tym celu wkrótce poleci się zakupienie placu poza Wiédniem, sprawienie odpowiednio zbudowanego wozu i wystawienie pieca chemicznego *(Verbrennofen)* pomysłu inżynijera Siemensa z Lipska po-

dług przedłożonego planu w cenie 12.000 złr. z kasy krajowéj dolno-austryjackiéj i rocznego wydatku 2.600 złr. na rachunek zakładu położniczego. 3) Uprasza się c. k. rząd o pozwolenie palenia ścierwa w odpowiednim piecu, który się ma wystawić w Wiédniu lub w jego pobliżu i o upoważnienie gminy miasta Wiédnia, aby w zakresie poruczonego sobie działania zarządziła palenia ścierwa, trupów, odpadków zwiérzęcych itd. w tymże piecu. 4) Wydziałowi krajowemu poleca się wykonanie tego wniosku i zdanie sprawy na najbliższéj sesyi sejmowéj. (*Wien. med. Presse 1876. Nr. 13*). Dr. Skórczewski.

* **Praga czeska.** Na wniosek komisyi uprawy krajowéj Sejm uchwalił: upraszać Rząd, aby ustanowił oddzielny wydział weterynarski w Ministerstwie spraw wewn. i żeby pomnożył liczbę szkół weterynarskich; jakotéż polecono Wydziałowi krajowemu zwołać komisyję, któraby wypracowała plan takiéj szkoły dla m. Pragi.

* **Wykłady Prof. Pettenkofra.** (C. d.) W wykładzie 8 mówi P. najprzód o sposobach wypróżniania dołów, zachwalając osobliwie sposób tak zwany hidro-pneumatyczny czyli barometryczny, to jest wysysanie zapomocą sztucznéj próżni. Systemu Liernura atoli nie pochwala, słusznie zarzucając, że wskutek zbyt wielkich zbiorników kału i moczu zanieczyszczenie powietrza musi być znaczne. — Daléj wspomina o przypadkach otrucia robotników gazami kloakowemi, przypisując je głównie kw. siarkowodowemu i siarczkowi amonu, któreto gazy trujące zaledwo na stopę (30 cm.) nad powiérzchnią treści dołu kloacznego się unoszą. — Zwracając się następnie do pomyjów i wód gospodarskich, które stanowią 92% wszystkich odchodów miejskich, a na 1 mieszkańca dziennie średnio 20 litrów wynoszą, P. zastanawia się nad sposobami ich odprowadzania i stanowczo wypowiada wojnę tak zwanym dołom pochłonnym (*Versitzgrube, puit perdu*), które ostatecznie podobnie zakażają grunt, jak doły kloaczne. Ztąd więc znowu stanowczo wyprowadza konieczność odpowiednich spustów. — Nareszcie, zwracając się jeszcze do tak zwanych zlewów kuchennych (*Küchenausguss*), wykazuje, jak dalece takowe zakażają zwykle powietrze w kuchni, któréj powietrze rozgrzane pociąga wyziewy ze zléwu i z tego powodu usilnie zaleca zamknięcie wodne tychże, a w szczególności syfonowe. (C. d. n.)

* **Nowe przepisy o egzaminach lékarsko-rządowych w Césarstwie Niemieckiém** różnią się między innemi tém od przepisów austryjackich, że egzamin składa się z trzech odrębnych działów: *a)* piśmiennego, *b)* praktycznego, i *c)* ustnego, tak, że do następnych kandydat może być przypuszczony, dopiéro gdy z dobrym skutkiem złoży poprzedni. Wypracowania piśmienne, na zadany temat wypracowuje kandydat w domu, najdłużéj w ciągu ½ roku. Do egzaminu praktycznego należy także poszukiwanie higijeniczne. Farmakognozyja nie jest osobnym przedmiotem egzaminu. Zdania są czworakie (celująco. bardzo dobrze, dobrze i niedostatecznie). Taksa egzaminowa wynosi 62 marek, którą ponownie się opłaca przy ponownym egzaminie. (*Aerztl. Intell. Blatt.*)

* **Obrzezanie uważane ze stanowiska obyczajowego i lékarskiego.** Nie można się dziwić, że strona moralna obrzezania bywa od czasu do czasu przedmiotem ważnych powątpiewań. Obrządek ten jest odpychający zarówno sam przez się, jakotéż z powodu sposobu, jak bywał pospolicie i jak może dotychczas czasami bywa wykonywany. Postępowanie to jest obrzędem religijnym złączonym ściśle z historyją Żydów. Nakazane przez największą u nich powagę, obrzezanie da się usprawiedliwić zarówno względami roztropności, jak użyteczności. Nic w tém wprawdzie dziwnego, że ci, którzy się zapatrują powiérzchownie, uważają czasem obrzezanie za „czyn okrutny, obrażający prawa

natury.“ Ale nie ma pytania, że w swych skutkach jest często zbawienném i że czasami jest potrzebném, jako środek zapobiegający manipulacyjom lubieżnym. A nawet być może, iż, gdyby operacyja ta stała się powszechną: przyczyniłaby się do powszechnéj poprawy zdrowia, tak fizycznego, jak moralnego. Zdaniem niektórych osób, znających bliżéj te stosunki, popędy płciowe mają być silniejsze u Żydów, aniżeli u Chrześcijan; jeżeli tak jest w saméj rzeczy: to zachowanie obrządku w mowie będącego ma jeszcze większe u nich znaczenie. Ale praktyce tegoż należałoby odjąć tę cechę wstrętną, jaką miało przez tak długie czasy: w szczególności nie podobna usprawiedliwić charakteru na wpół publicznego téj operacyi i sposobu niezgrabnego, a nawet obrzydliwego i pod względem sanitarnym niebezpiecznego, w jaki najczęściéj takową wykonywają. Operacyja powinna być prywatną, wykonaną przez lékarza, a obrządek religijny powinien być odłączony od rękoczynu chirurgicznego. Jesteśmy przekonani, że taki rozdział byłby miłym ludności świeckiéj żydowskiéj; jakkolwiek nie podobałby się ich duchowieństwu. (*The Lancet*, 1876, Vol. I. Nr. 14).

* **Doświadczenia co do skuteczności środków odwietrzających** (*desinfectants*) przedsięwziął w ostatnich czasach Dr. Baxter. Metoda postępowania polegała na tém, że jad ospy, jad zapalenia otrzewny zjadliwego u świnek morskich i jad zołzów zaprawiał w rozmaitym stosunku chlorem, kwasem karbolowym, kwasem siarkawym (SO_2) i nadmanganezianem potasu; następnie zaś dla porównania szczepił zwiérzętom jużto jad czysty, jużto zaprawiony w rozmaitym stopniu rzeczonemi środkami. Ostateczne wnioski autora są następujące:

1. Odwietrzanie gazowe pospolicie używane w izbach dla chorych jest albo bezużyteczne, albo nawet szkodliwe: ponieważ bez potrzeby budzi zaufanie i uczucie bezpieczeństwa. Uciekając się do tego odwietrzania, trzeba pamiętać, że cząsteczki jadu chorobowego prawdopodobnie są otoczone istotą białkowatą zeschniętą: otóż z tego względu chlor, a jeszcze bardziéj kw. siarkawy zdają się być najskuteczniejszemi. Któregokolwiek z tych gazów użyjemy, należy się starać o to, żeby przestrzeń odwietrzana była niemi nasyconą przez jakiś czas, przynajmniej przez godzinę, strzegąc się zarazem takich gazów, któreby mogły osłabić skuteczność rzeczonych środków. Kwas karbolowy w tych celach całkiem należy zarzucić, ponieważ działa zbyt słabo i niepewnie.

2. Jeżeli masa stała lub płynna, w któréj przyrzut jest rozsiany nie może być gruntownie odwietrzoną: lepiéj jest nie używać środków sztucznych nieodpowiednich, wzbudzających niesłuszne poczucie bezpieczeństwa. Prawdopodobną jest rzeczą, że wszystkie przyrzuty znikają wcześniéj lub późniéj pod wpływem powietrza lub wilgoci. Jeżeli więc nie jesteśmy pewni działania niszczącego odwietrzydła (*desinfectant*): trzeba się miéć na baczności, żeby nie zaszkodzić raczéj i nie powstrzymać biegu natury przez nierozważne użycie tych środków.

3. Ciepło suche, gdzie się da zastosować, jest prawdopodobnie najskuteczniejszém odwietrzydłem. Ale trzeba być pewnym, że każda cząsteczka zawarta w przestrzeni ogrzéwanéj dochodzi ciepłoty wymaganéj. (*The Lancet* 1876. Vol. I. Nr. 14).

* **Jako nowy środek odwietrzający** łatwo rozpuszczalny zalecają w Anglii mięszaninę soli kuchennéj i chlorku wapna z dodatkiem 15% kwasu siarkowego (czyli siarczanego, SO_3). (*D. M. W.*)

Redaktor odpowiedzialny: **Prof. Dr. St. Janikowski.**

Nakładem Drów Grabowskiego i Janikowskiego.

W drukarni Uniwersytetu Jagiell. pod zarządem Ign. Stelcla.